

Mluvnickému systému staroslověnštiny věnoval Dobrovský v tehdejší vědecké literatuře ojediněle průkopnický latinský spis *Základy staroslověnského jazyka* (1822); jím si zajistil jako zakladatel evropské slavistiky světový ohlas. S mluvnickým zájmem o staroslověnštinu souvisí i průzkum staroslověnských legend a snaha po objasnění některých cyrilometodějských otázek. Dobrovského práce dějepisné, v nichž vždy převládalo hledisko jazykové, vyvrcholily v několikadílném německém spisu *Kritické pokusy očistit starší české dějiny od pozdějších výmyslů* (1803, 1807, 1819). V nich provedl přesvědčivou metodou rozbor nejstarších legend, historicky je zařadil a interpretoval význam některých postav českého středověku (Bořivoj, Ludmila a Drahomíra, Václav a Boleslav).

Ze všech prací Dobrovského proniká jasná vědecká metoda, strohý kriticismus, snaha po dokumentárně ověřeném postižení skutečnosti („Požadují svědectví, spolehlivá svědectví, nikoli možnosti – důkazy, nikoli deklamace“ – 1785); J. W. Goethe právem oceňoval jeho mistrovství jak ve „všestranném pochopení předmětu“, tak v syntéze „řadící jednotliviny v celek“. Dobrovský byl přesvědčen o možnosti rozumu dobrat se pravdy a o síle vědeckého poznání; smyslem pro vědeckou pravdu se nesla i jeho polemická vystoupení proti svatojánskému kultu a proti pravosti Rukopisu zelenohorského. I když sám nebyl česky píšícím spisovatelem a nevěřil v možnost plného rozvoje české národní literatury, přece vytvářel svým dílem jazykové a teoretické předpoklady tohoto rozvoje. Pod jeho přímým učitelským vlivem také vyrostli představitelé následující české vědecké generace J. Jungmann a F. Palacký.

Josef Durdík

/ 1837 - 1902 /

Výrazný představitel české estetiky a umělecké kritiky 70. let. Svou teoretickou, kritickou i překladatelskou činností se podílel na soudobém úsilí o světový rozhled a vyšší kulturní úroveň českého písemnictví.

Narodil se v Hořicích 15. 10. 1837. Studoval na gymnáziu v Hradci Králové, od r. 1854 na pražské univerzitě, zejména filozofii, přírodní vědy a matematiku. Působil pak jako středoškolský učitel v Praze a v Litomyšli, od r. 1870 jako univerzitní docent a nakonec profesor filozofie; v r. 1882 přešel na nově založenou českou Karlovu univerzitu. Zemřel v Praze 30. 6. 1902.

Durdíkova činnost není omezena jen na oblast akademické vědy, na působení v oboru filozofie a teoretické estetiky. Zejména v prvním desetiletí

své tvorby pracoval též jako podnětný překladatel, hlavně básní Byronových, jako literární kritik, publicista přispívající do celé řady beletristických i zábavných časopisů (Světobor, Květy, Lumír, Osvěta), jako strhující řečník a iniciativní organizátor kulturního života. Debutoval pod pseudonymem Jan Bušil dokonce jako básník v almanachu Ruch r. 1868.

Přínos Josefa Durdíka k vývoji české literatury je určen tímto dvojitým zaměřením jeho aktivity. Jako autor řady filozofických děl podstatně zasáhl do vytváření českého filozofického slohu a jazyka, jako kritik přispěl k ustavení české kritiky v svébytnou oblast národního písemnictví. Durdíkovy stati o literatuře, které shrnul ve svazek pojmenovaný *Kritika* (1874), tíhnou k typu vědeckého rozboru, zaměřeného k odhalování objektivně existujících vztahů uvnitř uměleckého díla. V tomto směru vystupuje Durdík – stoupenec herbartovské estetiky – jako podnětný průkopník všech pozdějších tendencí v české kritice a literární teorii, které usilovaly o vědecké poznání vnitřních zákonitostí díla nebo o nadosobní platnost a nezávislost kritického soudu. Ve shodě se svým filozofickým východiskem posuzuje však Durdík estetické hodnoty strnule a nehistoricky, jako dokonalejší či méně dokonale naplňování věčného ideálu absolutní krásy, ideálu, který je cele dán neměnnými formálními poměry. Proto se také Durdíkovy kritické soudy o literatuře i jeho vztah k ostatním oblastem národní kultury brzy rozešly s konkrétním vývojem živé tvorby; jasně to dokázaly např. už jeho odsudky básní Hálkovy sbírky *V přírodě*, podobně jako jeho účast v bojích o Smetanu, v nichž stanul přímo na nejkonzervativnějším křídle. Mezi mnoha Durdíkovými odbornými pracemi zaslouží zvláštní zmínku jeho kniha *Kalilogie* (1873) jako první a dosud jediná soustavná studie o zákonech české výslovnosti. Systematicky je také zpracována *Poetika jakožto estetika umění básnického* (1881).

Arnošt Dvořák

/ 1881 - 1933 /

Dramatik, který na začátku 20. století patřil k předním autorům své generace a proslul především historickými hrami. V tomto žánru se později stal tvůrcem tzv. zástupového dramatu.

Arnošt Dvořák se narodil 1. 1. 1881 v Hořovicích, kde jeho otec byl učitelem. Po studiích na gymnáziu v Přibrami a v Písku přišel do Prahy na lékařskou fakultu Karlovy univerzity a absolvoval ji v r. 1905. Stal se vojenským lékařem a toto povolání vykonával až do konce svého života. První světovou válku prožil střídavě na několika bojištích. Divadlu se věnoval plně, a to jako dramatik, jako překladatel her i jako činitel diva-